

Kompletterande information från Institutet för mänskliga rättigheter inför UPR-granskningen av Sverige

Fjärde cykeln, 2025

© 2024 | **Institutet för mänskliga rättigheter**

Webb: mrinstitutet.se

Telefon: 046-287 39 00

E-post: registrator@mrinstitutet.se

Diarienummer: 3.4.1-418/2024

Foto: scandinav.se/Kentaroo Tryman.

Inledning

Institutet för mänskliga rättigheter (hädanefter institutet) inrättades den 1 januari 2022. Syftet med institutet var att inrätta en oberoende institution med en stark ställning och ett brett mandat att främja säkerställandet av mänskliga rättigheter i Sverige i enlighet med FN:s principer för nationella institutioner för mänskliga rättigheter, de så kallade Parisprinciperna. Institutet ska också fullgöra de uppgifter som en oberoende nationell mekanism har enligt artikel 33.2 i konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Denna rapport är institutets bidrag till FN:s råd för mänskliga rättigheter inför granskningen av Sverige våren 2025 inom Universal Periodic Review (UPR). UPR är en återkommande process där FN:s medlemsländer granskar varandras arbete med mänskliga rättigheter. Den senaste granskningen av Sverige ägde rum 2020.

Inför granskningen lämnar regeringen en statusrapport till FN:s råd för mänskliga rättigheter. Kontoret för FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter (OHCHR) samlar även information från internationella granskningsorgan, civilsamhället och andra aktörer, däribland institutet.

Vi inledde arbetet med denna rapport under våren 2024. I rapporten presenterar vi våra rekommendationer för att säkerställa och främja de mänskliga rättigheterna i Sverige. Institutets årsrapport 2024 har varit ett viktigt underlag i det arbetet. Årsrapporten, som lämnas in som bilaga till FN, innehåller mer djupgående analyser och referenser till de faktapåståenden vi gör i denna rapport.

Civilsamhället har en central roll i UPR-processen genom att bidra med sin kunskap utifrån rättighetsbärarnas perspektiv. I Sverige skickar flera organisationer och oberoende aktörer in både egna och gemensamma rapporter till OHCHR. Vår rapport bör ses som ett komplement till dessa.

I arbetet med den här rapporten har vi haft nära dialog med ledamöterna i vårt rådgivande organ, som består av representanter för civilsamhället och oberoende experter. Deras inspel har varit betydelsefulla för rapportens inriktning och utformning.

Fredrik Malmberg,
direktör, Institutet för mänskliga rättigheter

Ramverk

1. Ny strategi och handlingsplan för mänskliga rättigheter

Rekommendation 156: 213, 223, 227–228, 253–254

Genomförandet av regeringens strategi för mänskliga rättigheter från 2016 har avstannat.

- ▶ Ta fram en ny strategi och handlingsplan med konkreta åtgärder för att uppnå ett starkt och heltäckande skydd för mänskliga rättigheter i Sverige.

2. Stärkt rättsligt skydd för mänskliga rättigheter

Rekommendation 156: 93, 125, 145, 159, 162, 292, 295

En snabb lagstiftningstakt inom vissa områden utmanar rättsstatens principer. Allt för många lagändringar lever heller inte upp till kraven i de svenska grundlagarna och internationell rätt. Institutet anser att hela lagstiftningsprocessen, särskilt konsekvensanalyser inför nya lagförslag, måste ha ett tydligt människorättsperspektiv.

- ▶ Säkerställ att lagar tas fram på sätt som respekterar svenska grundlagar och internationella konventioner om mänskliga rättigheter.
- ▶ Gör en översyn av hur svensk lagstiftning överensstämmer med de FN-konventioner som Sverige har ratificerat.

3. Stärkt institutionellt skydd av mänskliga rättigheter

Rekommendation 156: 20–27, 30–66

Sverige behöver vidta åtgärder för att stärka det institutionella skyddet för mänskliga rättigheter, inklusive åtgärder för att förbättra individers möjlighet att utkräva sina rättigheter.

- ▶ Tillsätt en utredning om hur ett nytt rekryteringssystem för nämndemän kan utformas utan inblandning av de politiska partierna.

- ▶ Säkerställ att enskilda kan kräva upprättelse vid överträdelser av alla mänskliga fri- och rättigheter, bland annat genom att se över hur rättegångskostnader i mål som rör mänskliga fri- och rättigheter ska regleras.
- ▶ Ratificera tilläggsprotokollen till både FN:s barnrättskommitté och FN:s kommitté för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter om individuell klagorätt.
- ▶ Säkerställ att Institutet för mänskliga rättigheter har förutsättningar och långsiktig finansiering för att fullt ut leva upp till Parisprinciperna om nationella institutioner för mänskliga rättigheter, samt fullgöra sitt uppdrag enligt artikel 33.2 i funktionsrättskonventionen om nationell implementering och uppföljning.

4. Förbättrad uppföljning av internationella rekommendationer

Rekommendation 156: 70

Regeringens uppföljning av rekommendationer från internationella granskningsorgan behöver stärkas genom ökad samverkan mellan skyldighetsbärare, civilsamhället och oberoende aktörer som bland annat Institutet för mänskliga rättigheter.

- ▶ Skapa en transparent, systematisk och effektiv nationell mekanism för att ta hand om rekommendationer från internationella granskningsorgan.

5. Ökad kunskap och medvetenhet om mänskliga rättigheter

Rekommendation 156: 102, 118, 119, 128, 133, 136, 178, 229, 279

Institutets undersökningar visar att många invånare saknar kunskap om vad mänskliga rättigheter innebär i praktiken och att många upplever att det finns hinder för att utkräva sina rättigheter.

- ▶ Utöka insatserna för att höja kunskapen om mänskliga rättigheter och hur de kan utkrävas, både bland allmänheten och hos offentliga myndigheter.

Specifika rättigheter

6. Icke-diskriminering och jämlikhetsdata

Rekommendation 156: 71, 73–74, 79–100, 110, 111, 120, 122, 124, 129, 135, 146, 148, 149, 154, 250

Diskriminering är ett utbrett samhällsproblem i Sverige. Det offentliga samtalet präglas av tilltagande polarisering där rasistiska och diskriminerande uttalanden successivt normaliseras. Sverige brister i att samla in jämlikhetsdata, vilket försvårar arbetet med att utforma och utvärdera åtgärder mot rasism och diskriminering.

- ▶ Förstärk handlingsplanen mot rasism och hatbrott, bland annat genom konkreta mål för att motverka rasism i Sverige. Säkerställ att civilsamhället får verkligt inflytande i handlingsplanens framtagande.
- ▶ Inför ett uttryckligt skydd mot hatbrott på grund av funktionsnedsättning.
- ▶ Utred hur jämlikhetsdata kan samlas in, analyseras och användas på ett rättighetsbaserat sätt, i nära dialog med och med respekt för de grupper som berörs.

7. Förändrad syn på medborgarskap och rättigheter

Rekommendation 156: 74, 84–85, 90, 249

Principen om att alla människor ska åtnjuta alla mänskliga rättigheter återspeglas i de svenska grundlagarna. Institutet ser dock tecken på att den principen gradvis håller på att urholkas. Regeringen överväger att skärpa kraven för att få svenskt medborgarskap, öka möjligheten att återkalla uppehållstillstånd på grund av ”ohederligt levnadssätt”, samt att inskränka opinionsfriheter för icke-medborgare.

- ▶ Respektera den senaste reformen av fri- och rättigheter i regeringsformen från 2011 som syftar till att svenska medborgare och icke-medborgare i så stor utsträckning som möjligt ska åtnjuta sina rättigheter på jämlika villkor.

8. Ökad ekonomisk utsatthet

Rekommendation 156: 73, 200, 253, 259

Den ekonomiska utsattheten har ökat i Sverige. Vissa grupper drabbas särskilt, däribland utrikes födda, äldre och ensamstående mödrar. Dagersättningen till asylsökande har inte höjts sedan 1994, och är så låg att rätten till en adekvat levnadsstandard undermineras.

- ▶ Säkerställ att alla tillgängliga resurser utnyttjas till fullo för att tillgodose de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna för alla.
- ▶ Säkerställ att det sociala skyddet är tillräckligt för att uppfylla rätten till en adekvat levnadsstandard för alla.

9. Klimat och miljö

Rekommendation 156: 169

Klimatförändringarna hotar ett brett spektrum av mänskliga rättigheter. Det är oroväckande att utsläppsminskningarna inte tydligt är i linje med Sveriges internationella åtaganden.

- ▶ Minska utsläppen nu i syfte att uppnå Parisavtalets målsättning om 1,5 graders uppvärmning.
- ▶ Säkerställ att klimatomställning och klimatanpassning sker utifrån ett jämlikhets- och jämställdhetsperspektiv.
- ▶ Ge de grupper som särskilt påverkas av klimatförändringarna verkligt inflytande i utformningen av åtgärder för såväl klimatomställning som klimatanpassning.

10. Yttrande- och demonstrationsfrihetens gränser

Under senare år har det förts en aktiv debatt om yttrandefrihetens gränser i Sverige. Yttrandefriheten skyddas av svensk grundlag och är en förutsättning för den fria åsiktsbildningen. Samtidigt är staten förpliktigad att säkerställa att allt spridande av idéer grundade på rashat och främjande av rasistiskt eller religiöst grundat hat som innebär uppvigling till diskriminering, fiendskap eller våld är förbjudet i lag.

- ▶ Säkerställ att svensk lagstiftning och rättstillämpning är förenlig med internationella skyldigheter att värna yttrande- och demonstrationsfriheten och motverka rashat och hatbrott, exempelvis enligt FN:s internationella konvention om medborgerliga och politiska rättigheter och FN:s konvention om avskaffande av alla former av rasdiskriminering.

11. Bristande barnrätts- och människorättsperspektiv i brottsbekämpningen

Det dödliga våldet kopplat till kriminella nätverk är ett av Sveriges största samhällsproblem. Staten har en skyldighet att upprätthålla ordningen och skydda människors rättigheter, inklusive rätten till liv och frihet från våld. Institutet betonar vikten av ett barnrätts- och människorättsperspektiv i brottsbekämpningen, och ifrågasätter om regeringens åtgärder är förenliga med Sveriges internationella åtaganden.

Säkerställ ett barnrätts- och människorättsperspektiv i brottsbekämpningen genom gedigna konsekvensanalyser av lagförslagets och andra åtgärders effekter för människors fri- och rättigheter och personliga integritet.

12. Våld mot kvinnor och våld i nära relationer

Rekommendation 156: 177, 220–229, 234, 238

Mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer, inklusive psykiskt våld och ekonomiskt våld, är ett utbrett samhällsproblem i Sverige. Det är svårt att få upprättelse, eftersom få sådana brott utreds och lagförs.

- ▶ Fortsätt stärka arbetet mot våld i nära relationer, bland annat genom utökade möjligheter till rättshjälp och permanent boende.

13. Nytt terrorbrott

Rekommendation 156: 132, 299–300

Alla åtgärder som vidtas för att bekämpa terrorism måste vara förenliga med mänskliga rättigheter. Under 2023 infördes brottet deltagande i terroristorganisation genom en bestämmelse som fått skarp kritik av Lagrådet, EU-kommissionen samt fyra av FN:s särskilda rapportörer.

- ▶ Se över lagstiftningen om deltagande i terroristorganisation utifrån de kritiska synpunkter som lämnats av Lagrådet, EU-kommissionen samt FN:s särskilda rapportörer.

14. Digitalisering

Teknologisk utveckling kan förbättra tillgången till rättigheter och främja delaktighet, särskilt för unga, äldre och personer med funktionsnedsättning. Samtidigt skapar den snabba digitaliseringen nya former av exkludering och skapar risker för rätten till privatliv.

- ▶ Vidta åtgärder för att motverka digital exkludering. Bevaka att kontanttjänster är tillgängliga över hela landet, bland annat för vård, livsmedel och räkningar.
- ▶ Säkerställ att mänskliga rättigheter beaktas och respekteras i lagstiftning inom det digitala området, särskilt rätten till privatliv och icke-diskriminering.

15. Frihetsberövande

Rekommendation 156: 175–176

De senaste årens förändringar i kriminalpolitiken har lett till att fler personer är frihetsberövade i arrester, häkten och fängelser i Sverige. Det har i sin tur resulterat i överbeläggning som kan leda till våld och riskerar att försvåra för intagna att få vård och behandling samt att upprätthålla kontakten med omvärlden. Kriminalvården planerar att expandera från dagens 9 000 anstalts- och häktesplatser till 27 000 inom tio år. Detta kommer att medföra stora utmaningar och risker.

- ▶ Säkerställ att frihetsberövande åtgärder för personer som är misstänkta eller dömda för ett brott endast används som sista utväg, och verka för att icke-frihetsberövande åtgärder används när det är lämpligt i enlighet med The Tokyo Rules och United Nations System Common Position on Incarceration.
- ▶ Säkerställ att internationella regler för behandling av frihetsberövade personer efterlevs i både nationell lagstiftning och i praktiken, inklusive The Nelson Mandela Rules, The Bangkok Rules, The Beijing Rules, The Havana Rules och de europeiska fängelsereglerna.

16. Rätten till arbete

Rekommendation 156: 197–199, 201, 212–213, 217–219, 247, 253–255, 273–274, 277

Risken för diskriminering är hög inom det svenska arbetslivet. Samtidigt visar rapporter att exploatering i arbetslivet ökar.

- ▶ Ratificera Internationella arbetsorganisationens (ILO) konvention 190 om avskaffande av våld och trakasserier i arbetslivet och säkerställ att skyddet mot våld och trakasserier i arbetslivet omfattar även personer som arbetar i landet inom den informella ekonomin eller utan tillstånd.

- ▶ Anta en handlingsplan för att öka andelen anställda personer med funktionsnedsättning på den reguljära arbetsmarknaden.
- ▶ Säkerställ att arbetet mot arbetslivsexploatering har tillräcklig finansiering och utformas utifrån ett människorättsperspektiv.

17. Rätten till hälsa

Rekommendation 156: 73, 158, 201–205, 230, 246, 253–255, 257, 273–274, 280–281

Rätten till en tillgänglig och jämlik hälso- och sjukvård brister i Sverige, samtidigt som det rapporteras om diskriminerande och kränkande bemötanden i vården. Asylsökande och papperslösa vuxna har endast rätt till ”vård som inte kan anstå”, vilket dessutom tolkas olika av olika vårdgivare.

- ▶ Bekämpa stereotypiskt och kränkande bemötande och diskriminering inom vården.
- ▶ Förtydliga begreppet ”vård som inte kan anstå” och säkerställ att asylsökande och papperslösa har tillgång till en jämlik vård.

18. Rätten till bostad

Rekommendation 156: 81, 201, 247, 253–255, 257, 281

Den strukturella hemlösheten ökar. Diskriminering på bostadsmarknaden är vanligt förekommande och drabbar inte minst personer på grund av etnisk tillhörighet eller funktionsnedsättning. Vräkningar av barnfamiljer har ökat trots en uttalad nollvision.

- ▶ Säkerställ att alla ges tillgång till en adekvat bostad och motverka diskriminering på bostadsmarknaden.
- ▶ Säkerställ att inget barn vräks till hemlöshet och att barnets rätt till lämpligt boende alltid respekteras.

19. Rätten till utbildning

Rekommendation 156: 73, 201, 247, 251, 253–255, 275–276

Skillnaderna i skolresultat mellan elevgrupper och skolor i Sverige ökar. Skolan förmår i allt lägre grad att kompensera för elevers skilda förutsättningar, och ett stort antal barn lämnar grundskolan utan godkända betyg.

- ▶ Motverka diskriminering och segregation i skolan och säkerställ att alla barn, oavsett förutsättningar, kan tillgodogöra sig rätten till utbildning.
- ▶ Gör en översyn av hur rätten till utbildning uppfylls för barn med funktionsnedsättning i anpassad skola, specialskolan och grundskolan.

Grupper

20. Barn

Rekommendation 156: 22–27, 68–69, 71, 73, 81, 231, 233, 241–243, 287

Barns rättigheter utmanas på flera områden i Sverige. Allt fler barn dras in i gängkriminalitet, samtidigt som fler barn än någonsin frihetsberövas och placeras i häkte, förvar och institutioner under undermåliga förhållanden. Det finns svenska barn i Syrien som Sverige ännu inte har återbördat trots omfattande kritik.

- ▶ Säkerställ att brottsförebyggande åtgärder riktade mot barn har ett tydligt barnrättsperspektiv och vilar på vetenskaplig grund.
- ▶ Behåll straffmyndighetsåldern på 15 år.
- ▶ Säkerställ att den reformerade statliga barn- och ungdomsvården blir fullt ut förenlig med mänskliga rättigheter.
- ▶ Se över barns rätt att komma till tals och åldersgränserna för barns processbehörighet, samt stärk barns rätt till offentligt biträde.
- ▶ Återbörda alla svenska barn från läger i Syrien.

21. Äldre personer

Skyddet för äldre personers rättigheter i Sverige är otillräckligt. Ålderism bidrar till att normalisera brister i äldreomsorgen. Kunskap om mänskliga rättigheter, inte minst om funktionsrättskonventionen, är låg inom äldreomsorgen.

- ▶ Ta fram förslag till åtgärder för att motverka ålderism inom äldreomsorgen.
- ▶ Säkerställ att styrdokument, allmänna råd och riktlinjer för äldreomsorgen har en tydlig förankring i mänskliga rättigheter och internationella åtaganden.
- ▶ Säkerställ att äldre personer långsiktigt och kontinuerligt inkluderas i planering, utformning och genomförande av äldreomsorgen.

22. Personer med funktionsnedsättningar

Rekommendation 156: 73, 169, 272–273, 275–281

Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning har inte fått fullt genomslag i Sverige. Levnadsvillkoren för personer med funktionsnedsättning är generellt sämre än för den övriga befolkningen. Utbildningsnivåerna är lägre, arbetslösheten är högre, den ekonomiska utsattheten är större och den fysiska och psykiska hälsan är sämre. Det finns en oroande negativ trend inom serviceformer som personlig assistans. Arbetet för ökad tillgänglighet och inkludering i samhällsgemenskapen är ojämnt över landet och går generellt för långsamt.

Personer med funktionsnedsättningar drabbas av tvång, begränsningar och institutionellt våld inom vård och stödsatser. Avskiljning, fastspänning och behandling av personer utan samtycke förekommer. Ökad medikalisering hindrar genomförandet av människorättsmodellen av funktionshinder.

- ▶ Stärk involveringen av personer med funktionsnedsättning, inklusive barn och unga, i genomförandet av funktionsrättskonventionen.
- ▶ Motverka segregering och strukturer inom boende, serviceformer, utbildning och sysselsättning som leder till diskriminering mot personer med funktionsnedsättning och rättighetskränkningar.
- ▶ Säkerställ rätten till stöd för självbestämmande och inkludering i samhällsgemenskapen för personer med funktionsnedsättning.
- ▶ Vidta åtgärder för att identifiera och komma till rätta med strukturella brister som leder till våld, tvång och begränsningar i särskilda boendeformer, den psykiatriska tvångsvården och rättspsykiatriska vården för personer, inklusive barn, med funktionsnedsättning.

23. Nationella minoriteter

Rekommendation 156: 118, 122, 124, 130, 135, 139, 155, 248–249, 252–255, 271

Rättigheterna för Sveriges fem nationella minoriteter – samer, tornedalingar, judar, romer och sverigefinnar – utmanas på flera områden. Personer från de nationella minoriteterna utsätts ofta för rasism, hatbrott och hatretorik. Antisemitismen i Sverige har ökat markant de senaste åren.

- ▶ Förstärk åtgärder för att motverka rasism, antisemitism, diskriminering, hatbrott och hatretorik, samt förstärk och främja de nationella minoriteternas rättigheter.
- ▶ Genomför förslagen från Sannings- och försoningskommissionen för tornedalingar, kväner och lantalaiset i sin helhet.

24. Urfolket samer

Rekommendation 156: 19, 74, 247, 259–260, 263–265

Traditionella samiska näringar hotas både av klimatförändringar och åtgärderna som införs för att motverka dem, såsom stora infrastruktursatsningar och mineralutvinning i Sápmi. Samernas rätt till delaktighet, inflytande och fritt och informerat förhandssamtycke (FPIC) respekteras inte tillräckligt i beslut om markanvändning.

- ▶ Säkerställ att lagstiftning och rättstillämpning överensstämmer med internationell urfolksrätt, inklusive principen om fritt och informerat förhandssamtycke (FPIC).
- ▶ Säkerställ, i nära konsultation med samerna, att beslut om markanvändning i deras traditionella områden inte skadar samernas kultur, språk eller identitet.

25. Migranter

Rekommendation 156: 90, 94, 124, 249, 282–298

Migranter, inklusive flyktingar, asylsökande, personer som omfattas av EU:s massflyktsdirektiv, statslösa och irreguljära migranter, möter allt större hinder för att få sina rättigheter tillgodosedda.

Regeringen undersöker möjligheten att införa en informationsplikt som kan riskera irreguljära migranternas möjligheter att tillgodogöra sig rätten till hälso- och sjukvård samt utbildning. Det gäller särskilt barns möjligheter.

- ▶ Säkerställ att migranter, inklusive flyktingar, asylsökande, personer som omfattas av EU:s massflyktsdirektiv och irreguljära migranter, har effektiv tillgång till samhällstjänster som är nödvändiga för att kunna åtnjuta grundläggande rättigheter, däribland hälso- och sjukvård och utbildning.
- ▶ Säkerställ att flyktingar, asylsökande och personer som omfattas av EU:s massflyktsdirektiv har en faktisk möjlighet att återförenas med sina familjer.
- ▶ Säkerställ att EU:s nya migrationspakt implementeras med respekt för de mänskliga rättigheterna och att civilsamhället involveras i processen.

Institutet
för mänskliga
rättigheter